

INTERJÚ

LŐRINCZ SÁNDOR

Író és orvos

Találkozás dr. Sárosi Istvánnal

Naponta vívja harcát étellel-halállal, hiszen kardiológusként gyakran tanúja az emberi lét utolsó pillanatainak, de az újraszületésnek is. Orvosi szakcikkei mellett drámák, novellák, regények, versek szerzője. Olyan művéké, amelyek egy részébe olykor-olykor óhatatlanul is belopakodik a „kórházzag”, életünk „szívritmuszavara”. Diagnózisok, Rákfene, Gyilkos etűdök, Húszmilliomodik év, Zsákutca, Agónia, Kiégett fű, Nem halsz meg soha!, Veszedelmes SMS - viszonyok – néhány cím e gazdag pályáiból; olyanok, amelyek könyvben, tv-játékban, színházi előadásokon őrzik a mindennapok történéseit, a társadalmi kapcsolatok „trendjét”, érzelmi és intellektuális viharok fény-árnyékát. Szerzőjük hívó, kora hatvanas éveit járó belgyógyász-kardiológus, intenzív terápiás szakorvos. A pécsi *dr. Sárosi István* első drámáját még ferences diákként küldte el *Illyés Gyulának*, akinek bátorító levelét azóta is ereklyeként őrzi. Legutóbbi, *A Rabbi, a Pápa és a Sátán* című drámáját a közelmúltban fordították angolra.

– Németh László, Csáth Géza – két név, két orvos, akik íróként is maradandót alkottak. Talán egy kicsit az ő példájuk nyomán is kérdezem: kardiológusként mi motiválja, hogy tollat fogjon a kezébe vagy leüljön a gép mellé?

– Sosem éreztem szoros kapcsolatot a két foglalkozás között, mind a kettő más, más motívumháttérrel, más örömmel, fájdalommal. Ugyanakkor a látásmódot és a szemléletet állítólag az orvos-én befolyásolja, s ez nem is nekem tűnt fel, hanem kritikusoktól hallottam, olvastam, de általában nem dicsérő megfogalmazásban, inkább bírálatként: túlzottan kívülről követem az eseményeket, kívül maradok a szereplőkön, nem azonosulok kellően a történettel, mint ahogy egy orvos is „kívülről nézve” diagnosztizál, követi gyógyszerelése eredményeit. Bár szerintem ennek azért vannak pozitív aspektusai is. Ugyanakkor az orvosi pálya, főleg több évtized az intenzív terápia világában, a halál közelében harcolva és küzdve a sikerért, az életért, a túlélésért, kimeríthetetlen és kifogyhatatlan élmények világa. De van még egy vonzata és lehetősége ennek a kényszerű „kettősségnek”, amire példa néhány hete befejezett novellám. Ebben kardiológusként kísérem végig Jézus utolsó három napját, miközben vattatása, szenvedése során folyamatosan működik a Holter-EKG, mér a vérnyomásmérő-készülék, az úgy nevezett „eseménynaplót” pedig az evangélisták vezetik.

Gyerekkoromban mindent írtam; novellát, verset, és több regénybe is belekezdtem, de bosszantott és türelmetlenné tett a sok leíró, elbeszélő szöveg

papírra vetése. Éppen az, ami a regényt végül is az események gabalyodása mellett regénnyé teszi. Esztergomban, elsős ferences diákként – mint kötelező olvasmány – találkoztam az Antigonéval. Míg sokan szívből utálták, számomra a nagy felismerést hozta: a dráma direkt cselekmény, élő, ott, abban a pillanatban előttünk zajló történet, sors. Mi sem volt természetesebb számomra, első drámámat – a Tiszták pécsi ősbemutatója után – egyenesen Illyés Gyulának küldtem el, akinek kedves, bátorító kézírásos levelét azóta is ereklyeként őrzöm.

– *Azt már említette, hogy mi mindent írt kamaszként. De mit olvasott, s álmódott-e írói karrieréről?*

– Mindent olvastam a krimet kivéve, abból egész életemben csak egyet, de különösen vonzott a szentek élettörténete, a missziós regények. Magam is hosszán készültem misszionáriusnak, Fülöp-szigeti missziós élményeim és kapcsolataim kora gyermekkoromra datálódnak, amikor pedig komolyan felmerült, mi több konkretizálódott egy lehetőség – Tajvanra gondolok –, akkor meg nem kellett az „ottaniaknak”, mondván nem fogadnak egy kommunista országbelit, aztán jött az Antigoné, s az azt követő korszak, s szinte csak drámákat olvastam, de mindent; magyarul és angolul is.

Írói karrieréről nem „álmodtam”, tudatosan készültem rá. Mivel sok kudarcot éltem át, és elégedetlen vagyok az elért „sikerrel”, Van Gogh-gal, Ghelderode-dal – mindkettő „egy-darabos” – vizsgálok magam, s másokkal, valamint azal, hogy Isten jól tudja, mennyi fizetséget érdelek meg az életemben, mint ahogy azt is hiszem, írásaim helyükre kerülnek az idők folyamán. Hálátlan és fájó dolog az alkotói kényszer.

– Ahogy a színész figuralesen van, ha az élet színpadán bolyong, úgy az orvos is adatot gyűjt egy-egy vizsgálat, kezelés során feltárulkozó életszilánkokból, s mindezt tudatosan, hogy beépítse egy-egy később megírandó művébe?

– Az orvosi szakma legdinamikusabb, „legintenzívebb” világában ilyen hosszán dolgozva a legizgalmasabb élmények is előbb-utóbb vesztenek élményértékükből. A receptorok sajátos eltompulásával pedig éppen a külvilágot fosztom meg egy olyan elzárt milió bemutatásától, amely veszteség mindenkinek, nekem is persze. *Hegyi László* atya fogalmazott megrázóan az aggkorról: azt senki nem ismeri „belülről” igazán, mert aki már benne van, nincs késztetése és ereje, hogy írjon róla, aki meg ír róla, nincs valós tapasztalása, mert még nincs „bent”. Én meg benne éltem a közegemben évtizedekig, mondhatni vakon és süketen. Nem véletlen, hogy tudatosan próbálok – utólag – megtisztítani az emlékezés elhomályosult képernyőjét.

Egyébként jogos a kérdésfelvetés: felhasználni az élet adta „ötleteket”. Írásaim miatt többször is ültem a vádlottak padján, s éppen egy Legfelsőbb Bírósági tárgyaláson a főügyész lepte meg vádbeszédével a komolyan felkészült ügyvédemet – s persze a hallgatóságot, de magát a legfelsőbb bírakat is – „mert vád helyett ő sorolta azt a számtalan irodalmi példát, amely egyértelműen bizonyítja, hogy az író nem meríthet másból, csak a valós élet történeteiből...”

– „Szakmai ártalomként” befolyásolja-e egyik terület a másikat?
– Mindkét „szakmát” külön, izoláltan kezelem, ennek ellenére magam is megdöbbentem már számos alkalommal, hogy miközben egyikkel foglalkozom, a tudatalatti síkon a másik is működik, halad előre. Konkrétan: nagyon sok írásom az ügyeleti éjszakák alatt, az állandó készenléti állapot feszültsége között született. Mélyen belemerültem az írásba, amikor jött a riasztás, krízis helyzet az osztályon, rosszullét valahol a „házban”, rohamkocsi érkezik, vagy éppen újraélesztés itt és itt, adott emeleten s kórteremben. Tettem, amit legjobb tudásom szerint tehettem, s aztán, visszatérve szobámba, akár órák múlva, nekiálltam, hogy folytassam a félbehagyott történetet ott, ahol abbahagytam.

– Legutóbbi műve, A Rabbi, a Pápa és a Sátán című, két felvonásos dráma kiadás előtt, s már elkészült az angol fordítása is. Ebben üzen Rolf Hochhuthnak, akinek „A helytartó” című darabját évekkkel ezelőtt a kaposvári Csiky Gergely Színház mutatta be, és meglehetősen borzolta a jóakarátú, tisztánlátó, keresztény emberek kedélyét. Ön az igazság nyomába szegődve, történelmi bizonyítékok feldolgozásával írta meg a drámát...

– Ebben erősített meg *dr. Gárdonyi Máté* egyháztörténész, siófok-kiliti plébános is, aki levelében így fogalmazott: „a történelemtudomány mostani ítélete a te verziódat erősíti”. Ez rendkívül sokat jelentő visszajelzés egy szakember részéről. A bírálatok ellenére azt kell mondanom, hogy nem „közepes színvonalú” drámaíró Hochhut, ahogy bélyegzik és minősítik őt. Nagyon is jó, és nagyon is tehetséges. Ezzel azonban arányban kellett volna lennie az erkölcsi felelősségének is.

A pápa életét jól ismerő személyeket egyértelműen lenyűgözi az államtitkár majd később pápa diplomáciai zsenialitása, hősi önfeláldozása és valóban szent élete. Ugyanakkor az őt nem ismerők számára örök dilemma Piusz pápának a holokauszt kapcsán tanúsított, látszólag visszafogott magatartása. A magam részéről csodálattal és mély meghatottsággal szemlélem azt a rendkívüli belső szenvedést, fogösszeszorító fájdalommal, amit Piusz pápa átélt, mert nem emelhetett nyíltan fegyvert az üldözöttek védelméért, minden körülmények között udvariasnak, fegyelmezettnek, „diplomatikusnak” kellett maradnia, s emberfeletti fegyelemmel lereagálni azt az indulatot, amit a fasizmus rémtettei kiváltottak belőle. Egy magasztosabb cél, a lehető legtöbb emberi élet megmentése érdekében.

Két külön dráma megírására készültem, de Piusz pápa életpályájával párhuzamosan az a másik életrajz is ebbe a drámámba került: *Eugenio Zolli*, Róma főrabbijának az élete. Több magyar fordításból, de legfőképp magának Zollinak 1954-ben, az Egyesült Államokban kiadott naplójából (*Before the Dawn*) rajzoltam meg ezt a másik rendkívüli életutat. Zolli élete is dráma, évtizedekig tartó lelki krízis volt, ahogy eljutott a megtéréshez, keresztiségének felvételéhez, azt hiszem, darabomban sikerült megfognom ennek a lelki kálváriának a lényegét. Egyébként számomra a zsidó hitttel kapcsolatban nem létezik a „megtérés” fogalma. Jézust-elfogadók és nem-elfogadók vannak, Zolli lánya, Mirjam

nyilatkozta később, már édesapja halála után, „apám sohasem szűnt meg zsidónak lenni”. De miért tette volna? Felismerte és befogadta Jézust.

– Miért tartotta fontosnak, hogy „ellenhelytartót” írjon? XII. Piusz már a boldogok „előszobájában” van, s különben is bizonyított tény: legalább másfél-százezer zsidót mentett meg a haláltáboroktól pápasága idején.

– Nagyon korán megismerhettem Hochhut művét – gondolok a budapesti, majd a pécsi bemutatóra –, ugyancsak korán szembesültem azzal az irritáló érzéssel, hogy itt valami nagyon nem stimmel. Mi több, tudtam, hogy nem igaz, és különösen fájt, hogy az emberek tömege elfogadta, elhitte a látottakat. A kezdetektől késztetést éreztem arra, hogy megmutassam a világnak az igazságot, a valós történelmi eseményeket. Akkor még nem gondolkodtam az egy drámán belüli párhuzamos életrajzban, ám amikor elkezdtem Piusz pápa életével foglalkozni, magam elé tettem egy hosszú papírt, s évszámok és konkrét dátumok szerint leírtam minden egyes eseményt a történések sorrendjében. Aztán ugyanezt tettem a másik dráma megírására készülve, a Főrabbi esetében is. Egyszer – véletlenül? – egymás mellé került a két papír, a párhuzamosan zajló két élettörténet-dokumentáció, s akkor jött a „megszólítás”. Attól a pillanattól kezdve már nem én vezetem a gondolataimat.

Emellett más kegyelmi momentumok is működtek; „ahogy” *Balás Béla* kaposvári megyéspüspök úr kezébe került a dráma, aki aztán biztatott, tanácsokat adott, aki felismerve a téma egyházpolitikai és egyháztörténelmi súlyát, aktualitását és jelentőségét, támogató levelet írt a kiadónak, és eljuttatta a Rómába induló pápai nunciushoz az éppen erre az időre elkészült angol fordítást.

– Elképzelhető-e kaposvári bemutató?

– Nagy megtiszteltetés lenne. A kézirat már *Rátóti Zoltán* igazgatónál van. Évtizedek óta figyelem a kaposvári színházi életet, a Marat halála, vagy a Mester és Margarita felvétele most is a polcomon van, és volt idő, amikor rendszeresen ruccantunk át Kaposvárra színházi élményben részesülni, nem beszélve arról, hogy két darabom a Pécsi Nemzeti Színház vendégjátékaként szerepelt is a kaposvári színpadon. Valóban izgalmassá teszi a felvetést az, hogy pár éve itt láthatta a közönség Hochhut komoly visszhangot kiváltó darabját.

– Mi ad nagyobb örömet: a gyógyítás vagy az írás?

– Nem összehasonlítható, más-más öröm és siker mindkettő. Sikerorientált ember vagyok, a gyógyítás, a betegeken elért gyógyítási sikerélményen túl szakmai örömet és fontos pozitív visszajelzést jelent egy javulás vagy gyógyulás ténye. De mivel lelkem minden rezdülése az írásé, természetesen az írással kapcsolatos sikerélmények a legfontosabbak a számomra, írásaim egy „összkép”, egy „összmű” részei.